

UKLJUČIVANJE DJECE MIGRANATA U DJEČJI VRTIĆ RIJEKA

Pripremile:

Ivana Blašković, mag. psych.

Josipa Kuretić, mag. psych.

Natali Protulipac, mag. paed.

Nina Radović, dipl. psiholog – prof.

UVOD

U svijetu je sve više mobilnosti ljudi. Razlozi za odlazak i preseljenje u stranu zemlju su različiti, od potrebe za avanturom i otkrivanjem novih zemalja do puno ozbiljnijih razloga, rata i potrage za sigurnošću. U nekim su slučajevima obitelji prisiljene otići iz svoje zemlje i potražiti sigurnost drugdje.

Migranti su odlaskom iz svoje zemlje napravili veliki korak i kročili u nepoznato, posebice ako su razlozi odlaska iz zemlje siromaštvo, rat i prijetnja. Za neke od njih trenutci prije odlaska iz zemlje možda su bili izrazito teški. Dolazak u novu zemlju također je izazovan bez obzira što su u novoj zemlji sigurniji. Oni sa sobom, osim moguće traume zbog odlaska, nose i snagu, sposobnosti, talente i nadu u bolju budućnost u novoj zemlji.

Uvijek treba imati na umu da migranti dolaze iz različitih kultura i imaju svoje specifične običaje. Cilj im je održati vlastite običaje i kulturu, ali se i integrirati u novo društvo. Djeca se relativno brzo prilagođavaju novoj okolini, ali roditeljima to može biti izazovnije, posebice jer su često suočeni s nesigurnošću. Djeca koja prvi put dolaze u vrtić u nepoznato okruženje i jezik čeka izazovna prilagodba i put ka stvaranju osjećaja pripadnosti novoj sredini. I odgojno-obrazovni djelatnici nailaze na izazov, a njihov je cilj djeci migrantima i njihovim obiteljima pružiti dobrodošlicu, podršku, pomoć i osigurati odgovarajući način komunikacije.

Sva djeca migranti nemaju iste potrebe i ne postoji jedinstven pristup kojim će se u potpunosti zadovoljiti sve potrebe svakog djeteta. Stoga adekvatna podrška uvijek ovisi o prepoznavanju i prilagođavanju individualnim potrebama svakog djeteta. U ovom dokumentu donosimo niz praktičnih prijedloga kako se pripremiti za dolazak novog djeteta u skupinu, kako pružiti emocionalnu podršku novom djetetu te niz praktičnih savjeta i prijedloga aktivnosti koje zahtijevaju prilagodbu specifičnim potrebama svakog djeteta i skupine.

Glavna svrha ovoga dokumenta je informirati odgojitelje o svim najvažnijim izazovima s kojima se susreću djeca migranti i njihove obitelji. Prijedlozi u priručniku mogu se implementirati i koristiti kako su opisani, ali mogu poslužiti i kao inspiracija odgojiteljima i ostalim stručnim djelatnicima vrtića u njihovom radu te kao prilika za vlastito učenje i razvoj.

HODOGRAM

PROCES PRIHVATA DJECE I RODITELJA MIGRANATA U DJEČJI VRTIĆ RIJEKA OBUHVAĆA:

proces upisa djeteta

stvaranje inkluzivnog okruženja

Roditelj ispunjava Prijavu za upis djece u Dječji vrtić Rijeka.	https://rivrtici.hr/redovni-upisi
Stručni tim obrađuje upisnu dokumentaciju i dogovara termin inicijalnog razgovora.	Ispunjava se: * prijava za upis, * inicijalni upitnik, * prilaže se ostala upisna dokumentacija.
Provodi se inicijalni razgovor roditelja, djeteta i stručnog tima.	Na inicijalnom razgovoru pažnja se posvećuje: * karakteristikama djeteta, * proživljenim traumatskim iskustvima, * specifičnim potrebama, navikama djeteta, * upoznavanjem sa kućnim redom vrtića, * odvijanjem odgojno-obrazovnog rada i suradnjom roditelja i vrtića, * dostupnom psihološkom i pedagoškom savjetovalištu.
Dijete se upisuje u odgovarajući vrtić i program.	Odabir programa prema dobi, karakteristikama i potrebama djeteta i roditelja.

**Stručni tim informira,
priprema i pruža podršku
odgojitelju za dolazak
novog djeteta.**

Stručni tim:

- * upoznaje odgojitelja s Protokolom za uključivanje djece migranata u Dječji vrtić Rijeka,
- * predaje upisnu dokumentaciju djeteta i prenosi ključne informacije s inicijalnog razgovora,
- * pruža podršku u osmišljavanju aktivnosti i procesu prilagodbe djeteta,
- * pomaže u pronalasku praktičnih načina svladavanja barijera u komunikaciji s roditeljem i djetetom,
- * pruža podršku u osmišljavanju dalnjih načina suradnje.

**Odgojitelj priprema
okruženje.**

Odgojitelj stvara podržavajuće i poticajno socijalno, prostorno i materijalno okruženje i mijenja ga po potrebama djece (vizualni podsjetnici, dvojezični natpisi, osnovni rječnik...)

**Odgojitelj planira i provodi
odgojno-obrazovni rad.**

Uz podršku Strategije, stručnog tima, a prema planu i programu odgojno-obrazovne skupine:

- * priprema djecu na dolazak novog djeteta u skupinu,
- * prilagođava prostorno-materijalno okruženje (po potrebi),
- * prati dijete i dokumentira,
- * u suradnji sa stručnim timom izrađuje individualni plan podrške djetetu,
- * sa stručnim timom evaluira plan podrške i izrađuje daljnje korake podrške djetetu,
- * pronalazi načine informiranja roditelja o odgojno-obrazovnom radu i napretku djeteta (komunikacijske kartice, upotreba stranog jezika...).

INKLUZIVNI ODGOJ I OBRAZOVANJE DJECE MIGRANATA

Svaka odgojno-obrazovna skupina u vrtiću ima svoj specifični program koji se stvara po principima kurikuluma, koji, kao otvoreni proces, omogućuje ostvarivanje svih zadaća i posebnosti: kako djece, tako i okolnosti u kojima se odgojno-obrazovni proces odvija. U skladu s time, stvaraju se uvjeti za cijeloviti razvoj djece u multikulturalnom okruženju gdje se uvažava i poštuje različitost kod djece, osjetljivost na različite kulture, tradicije i običaje. Također, potiče se stvaranje pozitivne slike o svim kulturama, tradiciji i njihovom identitetu. Sadržaji i teme se razrađuju prvenstveno u skladu s kulturnim odrednicama životne sredine djeteta i prema specifičnim interesima djece za pojave, probleme i teme koje proizlaze iz neposrednog iskustva djeteta pojedine skupine. Zbog nepovoljne socijalno-ekonomske situacije i nepoznavanja hrvatskog jezika, rad s djecom migrantima posebno je usmjeren na:

- * razvoj govora kao osnovnog oblika komunikacije, odnosno korištenje, jezika u različite svrhe i razumijevanje funkcije pisane komunikacije,
- * razvoj društvenosti, suosjećajnosti (empatije) i samokontrole,
- * poticanje djeteta na usvajanje obrazaca ponašanja u skladu s nekim od osnovnih zahtjeva u životu u zajednici,
- * osnaživanje aktivnog i stvaralačkog odnosa djeteta prema okolini, stjecanje iskustava i znanja o sebi, o drugima, okolini i društvenoj zajednici.

ODGOJITELJI MOGU DJETETU OMOGUĆITI AKTIVNO SUDJELOVANJE U PROCESU TAKO ŠTO ĆE:

- * redovito koristiti iskustva povezana s kulturom ili tradicijom svakog djeteta u skupini, posebice ako ona pripadaju manjinama,
- * upotrebljavati različite načine komunikacije kako bi prevladali jezične barijere - uključivati materinji jezik svakog djeteta, a kada to nije moguće koristiti neverbalnu komunikaciju, pokret i glazbu koji su univerzalni oblici komunikacije,
- * osigurati jasnoću svih uputa svakom djetetu (koristeći primjere iz djetetova okruženja, upotrebom neverbalne komunikacije i pružanjem raznolikih izazova).

U radu s djecom migrantima i njihovim obiteljima važno je osvijestiti psihološke i socijalne aspekte izbjeglištva:

život prije migracije

prihvatanje od strane nove okoline

ekonomski stres i marginalizacija

moguća traumatska iskustva

iskustvo migracije

jezik i komunikacija

razina psihološke otpornosti

višestrukost identiteta

PRIPREMA RODITELJA

Kako bi se djeca, roditelji i obitelji osjećali dobrodošlo, osim odgojno-obrazovnih djelatnika vrtića potrebno je uključiti i druge roditelje djece polaznika vrtića. Njihova je uloga značajna za stvaranje pozitivne klime dobrodošlice. Stavovi okoline važni su jer utječu na osjećaj identiteta i pripadnosti migranata novoj okolini i njihovu dobrobit.

PRIJE DOLASKA DJETETA MIGRANTA U SKUPINU VAŽNO JE:

- * informirati roditelje o inkluzivnoj praksi vrtića (roditeljski sastanak, druženje),
- * uključiti roditelje u pružanje dobrodošlice i podršku,
- * otvoreno razgovarati s roditeljima o onome što ih brine oko dolaska migranata (neki roditelji imaju strahove),
- * izbjegavati stereotipno opisivanje jer je ono obično netočno, nepotpuno i neprecizno,
- * jednostavnim jezikom pojasniti pojам i dobrobiti inkluzije,
- * ukratko izložiti roditeljima osnovne podatke i pojasniti termine (migrant, izbjeglica, azilant i sl.) te objasniti najčešće razloge napuštanja zemlje porijekla (rat, nasilje, životna ugroženost).

PRIPREMA DJECE

PRIJE DOLASKA NOVOG DJETETA:

- * recite djeci da im uskoro dolazi novi prijatelj,
- * dogovorite s djecom kako će dočekati novog prijatelja,
- * prisjetite se poznaju li djeca nekoga tko priča drugim jezikom,
- * osmislite/izradite poklon dobrodošlice,
- * ako dijete ne govori hrvatski, dogovorite s djecom kako bi mogli komunicirati (geste, vizualni podsjetnici...),
- * potičite empatiju (raspravljajte kako su se djeca osjećala prvi dan u vrtiću i kako bi se moglo osjećati novo dijete, igre uloga i dramatizacije kako bi se osjećali i što bi učinili da ih u vrtiću nitko ne razumije).

DOLAZAK DJETETA MIGRANTA U SKUPINU

PRVI DANI U VRTIĆU...

- * naučite pravilno izgovarati ime novog djeteta,
- * koristite igru kao način izražavanja (npr. crtanje, pjevanje, plesanje, modeliranje),
- * razgovorajte o mjestu otkuda dijete dolazi,
- * potražite na karti zemlju iz koje dijete dolazi,
- * omogućite dovoljno vremena djetetu za prilagodbu na novo okruženje, nove prijatelje, odgojitelje.

RAZVIJAJTE ODNOS S DJETETOM

- * svako jutro kada dijete stigne, osobno ga pozdravite, približite mu se, uspostavite kontakt očima, nasmiješite i dajte do znanja kako vam je draga da ga vidite,
- * dogovorite s djetetom poseban tajni znak, tajnu riječ, lozinku ili način rukovanja i značenje koje će razumjeti samo vas dvoje,
- * pitanjem o djetetovoj obitelji ili interesima počnite ulaziti u djetetov svijet,
- * otkrijte što dijete voli i što mu je važno, što mu omogućava da se osjeća dobro,
- * stvorite prilike da vam ispriča svoje uspomene, osjećaje, doživljaje,
- * pridružite se djetetu u igri – slijedite njegovo vođenje i inicijativu,
- * koristite nježne dodire i zagrljaje ako ste sigurni da je to djetetu ugodno.

PRUŽITE EMOCIONALNU PODRŠKU

- * planirajte različite aktivnosti za razvoj socijalnih i emocionalnih vještina,
- * kreirajte kutić emocija s vizualnim podsjetnicima,
- * kreirajte vizualne podsjetnike koji djeci govore što mogu učiniti kad su tužni, ljuti, preplašeni...,
- * kreirajte kutić za osamljivanje,
- * prihvate djetetove potrebe za osamljivanjem ili pasivnim promatranjem,
- * u skupini vježbajte različite tehnike opuštanja,
- * dajte djetetu vremena da se opusti i bude spremno aktivno sudjelovati u aktivnostima.

OSMISLITE KREATIVNE I ZABAVNE TEHNIKE DISANJA UZ VIZUALNE PODSJETNIKE

POMIRIŠI CVIJET, OTPUHNI LATICE

Zamisli da u ruci držiš svoj najdraži svijet. Duboko udahni da u nosnice uvučeš miris cvijeta. Snažno izdahni da otpušeš njegove latice.

Ponovi nekoliko puta.

ROĐENDANSKA TORTA

Duboko udahni i zamisli ispred sebe veliku rođendansku tortu. Snažno izdahni kao da gasiš svjećice na torti.

Ponovi nekoliko puta dok ne ugasiš sve svjećice.

DIŠI KAO LAV

Zamisli da si lav. Dok udišeš osjeti kako si snažan i hrabar, baš kao lav. Snažno izdahni i zamisli da ričeš kao lav.

Ponovi nekoliko puta.

U LIFTU

Zamisli da je tvoje tijelo kao neboder. Dok udišeš, zamisli da se tvoj dah podiže do najvišeg kata u tvojem trbuhu. Dok izdišeš, zamisli kako se tvoj dah spušta skroz na dno. Dok dišeš, možeš brojati katove.

Ponovi nekoliko puta.

VJEŽBA PRIZEMLJIVANJA

Udahni i izdahni.

Pogledaj oko sebe, primijeti i imenuj 5 stvari koje vidiš oko sebe.

Primijeti i imenuj 4 stvari koje osjetiš dodirom svojeg tijela.

Primijeti i imenuj 3 stvari koje čuješ u svojoj okolini.

Primijeti i imenuj 2 stvari koje možeš namirisati.

Primijeti i imenuj 1 stvar koju možeš okusiti.

Udahni i izdahni.

DISANJE I PRSTIĆI

Raširi prste na jednoj ruci tako da se ne dodiruju.

Kažiprst druge ruke polako pomiči od zgloba prema vrhu palca i polako udahni zrak kroz nos.

Kada dođeš do vrha palca, počni se spuštati prema kažiprstu i polako izdisati zrak kroz usta.

Nastavi dok tako ne prođeš sve prste na ruci.

Ponovi još jednom.

OSMISLITE RAZLIČITE VIZUALNE PODSJETNIKE ZA PROBLEMSKE SITUACIJE

Što učiniti ako sam preplašen? Mogu...

DJECA SU PO PRIRODI RADOZNALA, UPIJAJU INFORMACIJE IZ SVOJEG OKRUŽENJA I MOGUĆE JE DA ĆE IMATI OSJETLJIVA PITANJA NA KOJA JE TEŠKO ODGOVORITI. U RAZGOVORU S DJECOM MOGU VAM POMOĆI BROŠURE:

KAKO DJECA TUGUJU I KAKO IM POMOĆI?

KAKO RAZGOVARATI S DJECOM O IZBJEGLICAMA?

KAKO S DJECOM RAZGOVARATI O RATU?

KOMUNIKACIJA NA MATERINJEM I HRVATSKOM JEZIKU

Omogućavanje izražavanja na materinjem jeziku podržava djetetovu emocionalnu i kognitivnu stabilnost, a zabrana komuniciranja na materinjem jeziku može dovesti do osjećaja straha i izolacije.

- * dopustite djetetu da koristi svoj jezik i nauči djecu nekim svojim riječima,
- * pokušajte ponoviti na djetetovom materinjem jeziku i na hrvatskom jeziku stvari koje dijete imenuje,
- * u komunikaciji s djetetom koje ne govori hrvatski jezik koristite verbalne upute, geste i vizualne podsjetnike,
- * napravite vizualni dvojezični rječnik s osnovnim predmetima i frazama koje učestalo koristimo u vrtiću u suradnji s roditeljima,
- * potičite razvoj rječnika imenovanjem konkretnih predmeta u djetetovom okruženju, čitanjem slikovnica...,
- * dok dijete usvaja jezik, ne naglašavajte greške, radije ponovite gramatički ispravno ono što je dijete reklo,
- * napravite vizualne podsjetnike koji će dijete upućivati što mu je činiti i ako ne razumije jezik (npr. dnevni raspored aktivnosti, koraci pri pranju ruku...) te dok pokazujete na vizualne podsjetnike, riječima izražavajte što svaki znači,
- * planirajte različite neverbalne aktivnosti (likovne i glazbene aktivnosti, igrokazi i dramatizacije bez riječi...).

PRIHVAĆANJE RAZLIČITOSTI

Djeca su od najranijeg uzrasta svjesna različitosti. Kao bebe razlikuju ljudi koji brinu o njima, s dvije godine uočavaju razlike u fizičkom izgledu osoba, a od treće godine svjesni su različitosti koje postoje među ljudima i stvaraju stavove o onima koji se od njih razlikuju po jednostavnim karakteristikama. Kako odrastaju, djeca postavljaju sve više pitanja i sve ih više zanima odakle im boja kose, očiju, kože, mogu li se te boje isprati i hoće li drugačije izgledati kad odrastu. Odgovori koje dobivaju od odraslih pomažu im u stvaranju stavova i uvjerenja o sebi i drugima.

TKO SAM JA?

Da bi razumjeli druge i mogli brinuti o njima, djeca prvo moraju poznavati i razumjeti sebe. Planirajte razne aktivnosti, razgovore, koristite slikovnice kojima se istražuje djetetov identitet:

- * **dob, spol,**
- * **tjelesne karakteristike (boja kose, očiju, visina, težina...),**
- * **uloge koje dijete ima (kći/sin, brat/sestra, prijatelj...),**
- * **mjesto gdje je rođeno i gdje živi (država, regija, grad, dio grada...),**
- * **koje igre dijete voli,**
- * **rasna, nacionalna i religijska pripadnost,**
- * **kako je dijete dobilo ime,**
- * **tko sve sačinjava djetetovu obitelj,**
- * **kako njegova obitelj provodi zajedničko vrijeme,**
- * **različiti interesi djeteta,**
- * **što dijete želi biti...**

Na ovu tematiku mogu se izraditi osobne knjižice ili slikovnice o svakom djetetu ponaosob. Uključite i roditelje u ove aktivnosti (organizirajte radionice ili osmislite zadatak za kod kuće).

TKO SI TI? TKO SMO MI?

Grupni identitet je osjećaj pripadanja grupi i dijeljenja istog identiteta. Taj osjećaj zajedništva djetetu daje osjećaj zaštite, pripadnosti i sigurnosti.

OD NAJRANIJE DOBI:

- * potičite osjećaj pripadnosti i zajedništva cijele skupine,
- * istražujte i raspravljajte po čemu se djeca iz skupine razlikuju i po čemu su sva slična (dob, spol, boja kose, imaju li braću ili sestre...),
- * osmislite načine na koji će svako dijete prikazati svoje jake strane i interese,
- * u skupini postavite fotografije dječjih obitelji,
- * koristite materijale koji prikazuju identitet i kulturu svakog djeteta iz skupine (zastave, fotografije znamenitosti...),
- * naučite o običajima i kulturi svakog djeteta (jezik kojim govori, hrana, običaji, blagdani koje slavi...),
- * istražujte o različitim kulturama, gdje sve ljudi žive, kojim se aktivnostima bave, koji su njihovi običaji,
- * planirajte različite aktivnosti, projekte i zabave posvećene različitim kulturnim zajednicama,
- * zajedno čitajte i koristite multikulturne slikovnice i priče, ali i one koje uključuju i osobe s posebnim potrebama,
- * koristite fotografije različitih kultura i raspravljajte o kulturama i različitim običajima (npr. kako jedu ljudi različitih kultura),
- * koristite multikulturne materijale, poticaje i aktivnosti (npr. odjeća drugih kultura),
- * slušajte glazbu i učinite dostupnima glazbala različitih kultura,
- * uključite vanjske čimbenike u lokalnoj zajednici (npr. zajednice ili udruge različitih kultura),
- * uključite se u manifestacije koje veličaju različite kulture (npr. Dani frankofonije).

PLANIRAJTE AKTIVNOSTI KOJE PROMOVIRAJU ZAJEDNIŠTVO I OSJEĆAJ PRIPADNOSTI:

- * osmislite poseban pozdrav skupine i svakodnevno ga koristite,
- * s djecom odaberite naziv skupine i koristite taj motiv u različitim aktivnostima (npr. igre tipa čovječe ne ljuti se s motivom lopte za skupinu "loptice"),
- * osmislite zajedničke navike, rituale, rutine i procedure cijele skupine,
- * osmislite zadatke i odgovornosti svakog djeteta (npr. tko danas dijeli pribor za jelo),
- * omogućite aktivno sudjelovanje djece u planiranju odgojno-obrazovnog rada i donošenju odluka,
- * planirajte dogovore i sastanke skupine,
- * izradite vizualni prikaz (crteži ili fotografije) svih članova skupine (djece i odgojitelja),
- * osmislite i izradite igre i aktivnosti koje uključuju fotografije sve djece (npr. memory s fotografijama djece).

POTIČITE RAZVOJ PRIJATELJSTAVA:

- * planirajte različite suradničke i društvene igre,
- * planirajte različite igre u kojima je nužna suradnja,
- * planirajte različite načine uparivanja djece u igri i drugim različitim aktivnostima (npr. izvlačenje imena za odabir tko će s kime sjediti za ručkom, djeca sama biraju koga će držati za ruku u šetnji...).

SURADNJA S RODITELJIMA

Suradnja vrtića s obitelji iznimno je važan preduvjet optimalnog razvoja i odgoja djeteta u procesu integracije u novo društveno okruženje.

Efikasnu suradnju i partnerski odnos roditelja i vrtića karakteriziraju:

česte interakcije

potpuna razmjena informacija

otvorena komunikacija

odnos uzajamnog uvažavanja

RODITELJI SE UKLJUČUJU U NEPOSREDAN ODGOJNO-OBRAZOVNI RAD NA SLJEDEĆE NAČINE:

- * sudjelovanje u pripremi odgojno-obrazovnog procesa (dogovori oko bitnih tema odgojno-obrazovnog rada, sudjelovanje u prikupljanju ili izradi didaktičkih materijala)
- * aktivno sudjelovanje u ostvarivanju različitih aktivnosti s djecom (boravak u skupini tijekom prilagodbe, sudjelovanje u dječijih projektima, pratnja djeći u izletima)
- * sudjelovanje u zajedničkim druženjima (radionicama, izletima, manifestacijama, obilježavanjima) djece, odgojitelja i roditelja

Zajednička druženja djece, roditelja i odgojitelja omogućuju integraciju u zajednicu uvažavajući njihov kulturni identitet.

PRILIKOM PLANIRANJA SVIH OBЛИKA SURADNJE, NUŽNO JE PRILAGODITI SE POTREBAMA I MOGUĆNOSTIMA SVIH RODITELJA, IMAJUĆI NA UMУ SPECIFIČNOSTI KULTURA IZ KOJIH DOLAZE.

AKO JE POTREBNO, UPUTITE RODITELJE U:

- * Psihološko savjetovalište koje vodi stručni suradnik psiholog
- * Savjetovalište za poticanje razvoja djeteta koje vodi stručni suradnik edukacijski rehabilitator
- * Zdravstveno savjetovalište koje vodi zdravstvena voditeljica
- * Pedagoško savjetovalište koje vodi stručni suradnik pedagog

PUT DO PRIHVAĆANJA RAZLIČITOSTI

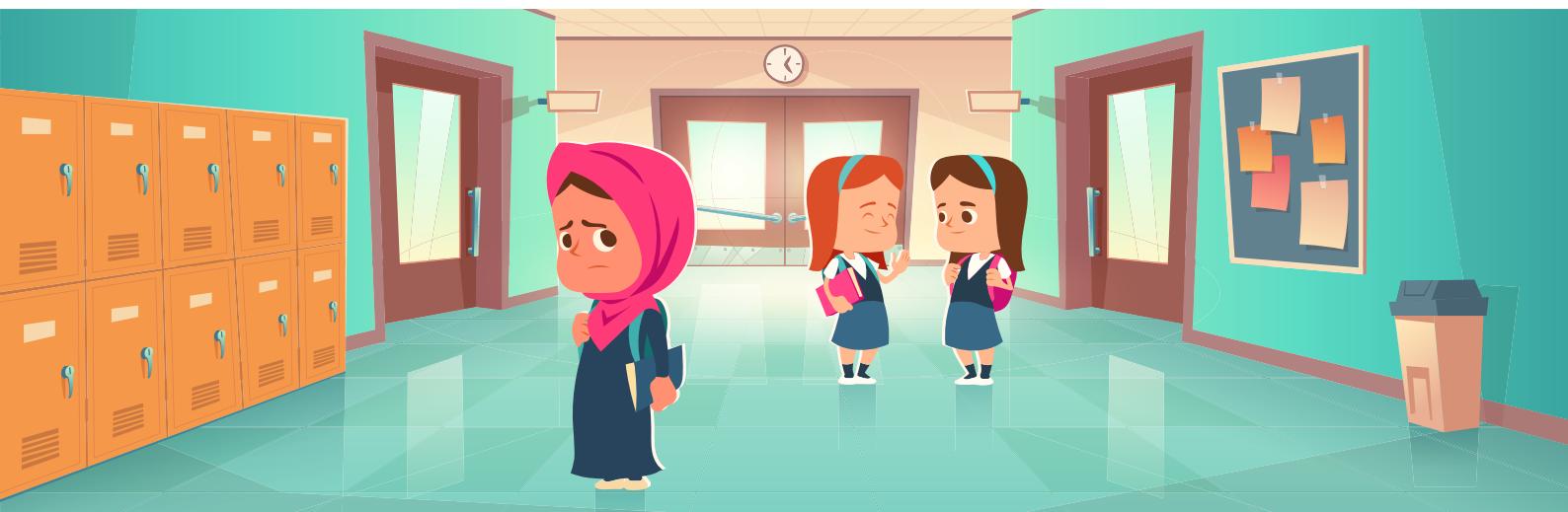
**Materijal za podršku razvoju inkluzivne prakse
– kritičko promišljanje o vlastitim stavovima,
vrijednostima i njihovom utjecaju na djecu**

ODRASLI IMAJU KLJUČNU ULOGU U OSNAŽIVANJU DJECE U NJIHOVOJ AKTIVNOJ ULOZI U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU I U PODRŠCI DJECI U NJIHOVOM RAZVOJU KAO AKTIVnim GRAĐANIMA.

Promišljanje o našim stavovima i vrijednostima omogućuje nam da razvijemo svijest, uvide i vještine za provedbu programa raznolikosti, jednakosti i inkluzije.

NEPRISTRAN PRISTUP PREMA RAZLIČITOSTI

DJECA SU SVJESNA RAZLIČITOSTI. NA ODGOJNO-OBRAZOVNIM ĐELATNICIMA JE DA PRIMIJETE TU SVJESNOST TE DA PRIHVATE RAZLIČITOSTI KAO BOGATSTVO.

Pristup različitosti, jednakosti i inkluziji uključuje stvaranje vrtićkog okruženja u kojem svako dijete osjeća pripadnost.

Odgojitelji, svjesno ili nesvjesno, temelje svoju praksu na vlastitim iskustvima, obiteljskim vrijednostima i vlastitoj kulturi, zaboravljajući ili zanemarujući da se ta iskustva vrlo često razlikuju od iskustava djece i obitelji s kojima rade.

Svaki vrtić ima kulturu koja odražava ideje i norme kulture u kojoj živimo, a koja može biti vrlo različita od kulture djece migranata. Ako dijete u svom vrtićkom okruženju ne prepozna elemente vlastite kulture, vlastitog osobnog i grupnog identiteta, vrlo rano može postati svjesno razlika i nedodirljivosti između dva svijeta, njegovog realnog života i onoga što se u vrtiću smatra "normalnim". Zbog toga dijete može usvojiti uvjerenje kako su kultura njegove obitelji, njegova obitelj, a time i ono samo kao dio te obitelji, drugačiji i može stvoriti osjećaj nepripadnosti, što utječe na razvoj njegova samopoštovanja.

PRIMJENA MULTIKULTURALNOG OBRAZOVANJA

Djeca ne bi trebala birati između očekivanja svojih roditelja i njegovih odgojitelja. Primjena multikulturalnog obrazovanja u vrtiću zahtjeva od odgojitelja neprestano kritičko propitivanje vlastite odgojno-obrazovne prakse. Jedan od načina da postanemo svjesniji svojih pristranosti jest posvećivanje više pozornosti fizičkom okruženju sobe dnevnog boravka, materijalima, tekstovima i jeziku koji koristimo u radu s djecom. Dva pitanja koja si možemo postaviti su:

Mogu li se sva djeca prepoznati u sobi?

Koje dijelove svoga identiteta prepoznaju?

PITANJA ZA PROMIŠLJANJE:

- * Jesu li u sobi dnevnog boravka vidljive fotografije sve djece?
- * Sadrže li dostupni materijali i igre stereotipe (npr. u slikovnici djevojčice kuhaju, a dječaci su majstori)?
- * Od svih materijala koji prikazuju osobe, koliko materijala prikazuje osobe iz drugih kultura ili s posebnim potrebama?
- * Postoje li u skupini slikovnice koje uključuju različite kulture?
- * Koji materijali i aktivnosti u skupini djeci omogućuju istraživanje različitosti između osoba?
- * Koji materijali i aktivnosti u skupini djeci omogućuju istraživanje različitih kultura?
- * Slušate li u skupini glazbu različitih kultura?
- * Koristite li igre i aktivnosti različitih kultura?

INTERKULTURALNA OSJETLJIVOST

Interkulturalna osjetljivost je osjetljivost na različitost i sposobnost da doživljavamo relevantne kulturne razlike. Ljudi se razlikuju po svojoj sposobnosti uočavanja i prihvaćanja kulturnih razlika. Osjetljivost za druge kulture razvija se od stadija poricanja postojanja razlika - etnocentrizma, prema stadijima uočavanja i prihvaćanja kulturnih razlika - etnorelativizma. Ovaj proces nije jednostavan i često je dugotrajan jer se nastoji mijenjati ponašanje koje je prirodno i koje nije postojalo kroz povijest čovječanstva.

INTERKULTURALNA OSJETLJIVOST RAZVIJA SE KROZ 6 STADIJA:

ETNOCENTRIZAM

NEGIRANJE RAZLIKA

Moje stajalište je jedino ispravno i centralno.

OBRANA

Znam da postoje razlike, ali moja kultura je superiornija od ostalih.

MINIMIZACIJA

Razlike postoje, ali nisu važne jer svi smo mi ljudi, udišemo isti zrak.

ETMORELATIVIZAM

PRIHVĀĆANJE

Svoju kulturu doživljavam kao jednu od brojnih, jednakom kompleksnih svjetonazora.

PRILAGODBA

Aktivno tražim prikladne načine na koje ću bolje komunicirati s drugima koji su drugačiji od mene.

INTEGRACIJA

Mogu fleksibilno ulaziti i izlaziti iz različitih svjetonazora. Ova faza najčešće je posljedica perioda boravka unutar druge kulture.

PROCJENA INTERKULTURALNE OSJETLJIVOSTI

U nastavku slijedi kratki upitnik koji Vam može pomoći u okvirnoj, gruboj procjeni vlastite interkulturalne osjetljivosti.

UŽIVANJE (1–3) – pozitivne ili negativne reakcije sudionika komunikacije s ljudima iz različitih kultura (MAX = 15)

POVJERENJE (4–6) – samouvjerenost i pouzdanost sudionika komunikacije s ljudima iz drugih kultura (MAX = 15)

POŠTIVANJE KULTURNIH RAZLIKA (7–9) – međusobno poštovanje sudionika interkulturalne komunikacije (MAX = 15)

ANGAŽIRANJE (10–11) – postojanje raznih osjećaja sudionika interkulturalne komunikacije (MAX = 10)

PAŽNJA (12–13) – stupanj napora koji sudionici ulažu u procesu interkulturalne komunikacije u cilju što kvalitetnije interakcije (MAX = 10)

Na skali od 1 do 5 odgovorite na sljedeće tvrdnje, pri čemu brojevi označavaju sljedeće:

1 = nimalo se ne slažem

2 = ne slažem se

3 = niti se slažem/niti se ne slažem

4 = slažem se

5 = potpuno se slažem

1) Mislim da je moja kultura jednako vrijedna kao i druge kulture.	1	2	3	4	5
2) Veselim se interakcijama s ljudima iz drugih kultura.	1	2	3	4	5
3) Poštujem načine na koji se ponašaju ljudi iz drugih kultura.	1	2	3	4	5
4) Prilično sam siguran/na u sebe u interakciji s ljudima iz drugih kultura.	1	2	3	4	5
5) Jako mi je lako govoriti pred ljudima iz drugih kultura.	1	2	3	4	5
6) Nikad se ne osjećam beskorisnim/om u interakciji s ljudima iz drugih kultura.	1	2	3	4	5
7) Obično ne formiram mišljenje na prvi pogled o sugovornicima iz drugih kultura.	1	2	3	4	5
8) Vrlo sam obziran/na u interakciji s ljudima iz drugih kultura.	1	2	3	4	5
9) Poštujem vrijednosti ljudi iz drugih kultura.	1	2	3	4	5
10) Često dajem sigurne odgovore u interakciji sa sugovornikom iz druge kulture.	1	2	3	4	5
11) Pokušavam dobiti što je moguće više informacija u interakciji s ljudima iz drugih kultura.	1	2	3	4	5
12) Osjetljiv/a sam na nejasna značenja u interakciji sa sugovornikom iz druge kulture.	1	2	3	4	5
13) U interakciji s ljudima iz drugih kultura, trudim se provjeriti jesam li dobro razumio/la sugovornika.	1	2	3	4	5

Sada zbrojite svoje odgovore za tvrdnje obojene istom bojom. Svaka boja označava jedan od aspekata interkulturalne osjetljivosti. Što je Vaš rezultat viši, to ste interkulturalno osjetljiviji. Ako su Vaši rezultati u pojedinačnim aspektima niži od 6, razmislite na koje načine možete povećati svoju interkulturalnu osjetljivost (u tome Vam mogu pomoći pitanja za refleksiju navedena u nastavku dokumenta).

RAZVOJ INTERKULTURALNE OSJETLJIVOSTI

"Razvoj interkulturalne osjetljivosti doprinosi ne samo kvalitetnijem odgoju i obrazovanju, već i smanjenju etnocentrizma, predrasuda, stereotipa, nejednakosti i diskriminacije u društvu. Razvoj interkulturalne kompetencije i osjetljivosti zahtijeva određenu metakognitivnu zrelost koju obilježava visok stupanj samosvijesti, samoprocjene, povećanu perceptivnu sposobnost i sklonost prema razmišljanju o stečenom iskustvu."

Piršl, E. (2007).

RAZVOJ INTERKULTURALNE OSJETLJIVOSTI OMOGUĆAVA ODGOJITELJU DA:

**prepozna i osvještava
kulturalni kontekst u kojem
se neki fenomen zbiva**

**pokazuje znatiželju
i poštovanje prema
kulturalnim razlikama**

prepozna sličnosti između kultura

ŠTO JE POTREBNO ODGOJITELJU DA BI RAZVIO INTERKULTURALNU OSJETLJIVOST?

1. ZNANJE O SPECIFIČnim KULTURAMA

- * upoznajte se s pravima migranata (Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihove obitelji, 2003) neka od njih su:
 - imaju pravo na plaćeno zaposlenje
 - države ugovornice dužne su osigurati najpovoljniji smještaj
 - države ugovornice dužne su ne praviti razliku između migranata i stanovnika države po pitanju obrazovanja
 - migranti i njihove obitelji imaju pravo na slobodu vjeroispovijesti
 - imaju pravo na slobodu misli i izražavanja
 - neće biti izloženi nezakonitom miješanju u njihovu privatnost,
- * stupite u kontakt s nekom od udruga pripadnika kulture djeteta,
- * planirajte aktivnosti koje će omogućiti upoznavanje kulture (identiteta, jezika, društvenih normi djeteta).

2. VOLJA I SPOSOBNOST DA USPJEŠNO REAGIRA NA POJEDINCE ČIJI SE NAČINI RAZMIŠLJANJA, KOMUNICIRANJA I PONAŠANJA ZNAČAJNO RAZLIKUJU OD VLASTITIH

- * svjesno se izložite nekoj drugoj kulturi - odlaskom na neki događaj, upoznavanje pripadnika manjina i slično

PITANJA ZA REFLEKSIJU

Kako bi praksa odgojitelja postala prihvajuća prema različitosti, jednakosti te inkluziji potrebno je neprestano kritički promišljati o vlastitim stavovima i vrijednostima te o tome kako oni utječu na djecu.

ZAPITAJTE SE:

Mogu li objektivno raspravljati o svojoj etničkoj pripadnosti i kulturi?

Mogu li otvoreno dijeliti svoje osjećaje i doživljaje o različitostima?

Mogu li razgovarati o svom shvaćanju stereotipa, predrasuda i diskriminacije u društvu?

Znam li objasniti što znače stereotipi, diskriminacija, rasizam, seksizam i homofobija?

Mogu li se zauzeti za sebe ako vidim da sam meta stereotipiziranja, predrasuda i diskriminacije (zbog mojih sposobnosti, spola, fizičkog izgleda, narodnosti, seksualnosti, socijalnog statusa i slično)?

Znam li prepoznati lažne ili nepravedne izjave, ponašanja ili slike koje prikazuju manjine na radiju, televiziji, u raspravama ili na društvenim mrežama?

Mogu li prepoznati osobe koje su žrtve predrasuda i diskriminacije i suočiti s njima?

Mogu li prepoznati odakle dolaze poruke o različitosti u mom životu te istražiti koje stereotipe i predrasude sam ja naučila?

Znam li prepoznati svoje i tuđe izlike kojima izbjegavamo raditi s različitostima i inkluzijom?

Znam li prepoznati i razumjeti utjecaje (obitelji, odgojitelja, zajednice, medija) na dječje vrijednosti i stavove?

Znam li pokazati i objasniti djeci što su stereotipi i predrasude na način prilagođen njihovoj dobi?

Znam li pružiti podršku djeci i osnažiti ih da se zauzmu za sebe u teškim socijalnim situacijama?

Imam li sve informacije o djeci, uključujući informacije o njihovoj etničkoj pripadnosti, kulturnoj baštini, jeziku, statusu i sposobnostima?

Jesam li sposobna stvoriti okruženje koje odražava identitet svakog djeteta?

Znam li prepoznati negativne stavove kada se pojave i razviti strategije za njihovo rješavanje?

Jesam li sposobna svojim kolegama, roditeljima ili djeci ukazati na pristranosti, stereotipe, predrasude ili bilo koji oblik diskriminacije?

Mogu li planirati okruženje koje omogućuje istraživanje raznolikosti (vezane za kulturu, vjeru, boju kože, obiteljsku strukturu, jezik, invaliditet) na pozitivan način koji će svima pomoći da postanu svjesni i poštuju razlike?

Jesam li sposobna stvoriti inkluzivno okruženje koje odražava klimu poštovanja i prihvatanja sve djece u vrtiću?

Mogu li podržati svako dijete da ostvari svoj puni potencijal i osigurati da učenje bude prikladno za njihov razvoj, istovremeno prepoznajući raznolikost djece?

ŠTO ČINITI?

6.
Povezati se s organizacijama koje predstavljaju manjinske skupine, kako bi saznali specifičnosti i izazove pojedinih manjina.

5.
Proširiti vlastito znanje o različitosti, kako bismo mogli komunicirati i stvoriti prilike za učenje djeci.

1.
Biti svjestan vlastite kulture, stavova i vrijednosti te kako oni utječu na praksu.

2.
Osjećati se ugodno s različitošću, pokazati empatiju i surađivati s obiteljima.

3.
Kritički razmišljati o različitosti, pristranostima i diskriminaciji.

4.
Otvoreno komunicirati o pitanjima različitosti, pristranosti i diskriminacije. Raditi na zaustavljanju individualnih i institucionalnih oblika predrasuda i diskriminacije.

BRINITE O SEBI:

Imajte na umu da problemi imigracije mogu utjecati na sve djelatnike.

Ojačajte svoju profesionalnu mrežu kolega.

Napravite nužne korake kako biste prevenirali profesionalno izgaranje.

Dijelite vlastite uspjehe što češće.

RJEČNIK

ETNIČKA MANJINA - pojam kojim se označavaju osobe koje pripadaju kulturnoj, rasnoj ili religijskoj grupi koja čini manjinu

DISKRIMINACIJA - provođenje predrasuda u praksi, može biti usmjerena protiv pojedinca ili grupe, na temelju podrijetla, rase, klasne pripadnosti, starosne dobi, tjelesnih sposobnosti, religijskih uvjerenja, seksualnog identiteta itd. (npr. smanjena očekivanja od djece na temelju njihove razvojne teškoće)

INKLUZIJA - sustav vrijednosti koji promovira dostupnost različitih resursa svima; prije svega se koristi kad se govori o dostupnosti obrazovanja svoj djeci, bez obzira na njihove potencijale; filozofija inkluzije nadilazi ideju fizičkog uključivanja i odnosi se na temeljne vrijednosti koje promoviraju sudjelovanje, prijateljstvo i društvenu interakciju koja rezultira osjećajem pripadnosti

INTERKULTURALNA OSJETLJIVOST - osjetljivost na različitost i sposobnost da doživljavamo relevantne kulturne razlike; ta sposobnost je osnova za misli i ponašanja prilagođena različitim kulturama, a temelji se na otvorenosti, razumijevanju i ideji da različitosti obogaćuju

IZBJEGLICE - pojam koji označava svaku osobu koja je zbog rata, elementarne nepogode ili sličnih okolnosti bila prisiljena trajno ili na duži period napustiti svoju domovinu ili prebivalište; Konvencija UN-a o statusu izbjeglica je 1951. godine pojam izbjeglice suzila i određuje da je izbjeglica netko tko se "zbog osnovanog straha od progona temeljem svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja, nalazi izvan zemlje svoje nacionalnosti, a ne može, ili se zbog takvog straha ne želi, staviti pod zaštitu te zemlje"

MIGRANT - široki pojam koji uključuje većinu ljudi koji odlaze u stranu zemlju vođeni mnogim razlozima i tamo ostaju određeno vrijeme (obično najmanje jednu godinu), razlikuje se od pojma imigrant koji označava nekoga tko dobije trajno nastanjenje u zemlji koja nije njegova prvobitna domovina

MULTIKULTURNO OBRAZOVANJE - pristup koji omogućava djeci da razumiju, poštuju i cijene kulturno-etičke razlike i sličnosti, kao i da prepoznaju dostignuća različitih etičkih, rasnih i ekonomskih grupa; različite grupe prikazuju se realistično i iz više perspektiva s ciljem izjednačavanja odnosa među kulturama; može se odvijati na više razina - od organiziranja događaja posvećenih u cijelosti određenoj zajednici, pa do ugradnje različitih kulturnih obrazaca u kurikulum s ciljem stvaranja pravednoga društva

OBRAZOVANJE ZA DRUŠVENU PRAVDU (Obrazovanje protiv predrasuda) - odnosi se na razvijanje navika, sposobnosti, osjećaja i razumijevanja koje omogućuju aktivno sudjelovanje u stvaranju demokratskog društva; u kurikulumu obrazovanja za društvenu pravdu omogućuje se razvijanje svijesti o vlastitom identitetu i njegovo višestrukoj, prepoznavanje nepravde, stereotipa, predrasude i opresije kojima su izloženi pripadnici pojedinih kultura, kritičko promišljanje i kreiranje mogućih rješenja za sprječavanje nepravde u društvu

PLURALIZAM - društveni sustav temeljen na pretpostavci da sve grupe imaju pravo na očuvanje svog jezika i kulture, a da bi se stvorilo društvo u kojem je različitost prirodna i normalna

PREDRASUDE - skup stavova i uvjerenja koji se formiraju bez odgovarajućeg prethodnog znanja, razmišljanja i razloga, sudovi o drugima na osnovu nepotpunih ili djelomično točnih informacija koje iskrivljuju realnost

PRISTRANOST - stavovi ili uvjerenja koji opravdavaju nepravedan tretman pojedinca ili pripadnika određene grupe, a najbolje se vide u načinu na koji se odnosimo prema pripadnicima podređene grupe

SAVEZNIK - pojam koji se odnosi na osobu iz dominantne grupe koja aktivno podržava osobe iz podčinjene grupe, saveznik poduzima akcije koje trebaju zaustaviti ugnjetavanje bez obzira kako će se to odraziti na njegov položaj u društvu

"SLJEPILO ZA BOJE" - neuočavanje razlika i poricanje razlika među djecom, najčešće iz najbolje namjere kako bi se svu djecu tretiralo "isto"; prikazivanje samo jedne kulture kao "uobičajene"; u praksi to znači da, iako su i djecai roditelji iz manjinskih grupa dobrodošli u vrtić, stalno im se daje poruka "da se trebaju prilagoditi" onome što se smatra "normalnim" u većinskoj kulturi

STEREOTIP - pojednostavljena generalizacija o određenoj grupi, rasi ili spolu; obično sadrži i pogrdne konotacije

TOKENIZAM - tretiranje kulture iz koje dijete dolazi fiksnom inepromjenjivom tako da se djetetovi identiteti i svako ponašanje tretiraju kao "njihov način života" ("Romi tako žive.", "To je način na koji komuniciraju Talijani."); primjenom tokenizma u vrtiću, djeca se još više stigmatiziraju jer se prenaglašava jedna dimenzija njihova identiteta (npr. "Ja sam odgajateljica u 'romskoj' skupini"); s druge strane, osoba koja sebe definira kroz niz uloga od kojih su mnoge stvar njezinog izbora, sebe doživljava kao autonomnu osobu koja ima mogućnost izbora i zbog toga se dobro osjeća

DODATNI RESURSI

- ① Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine
- ① Centar za kulturne djelatnosti
- ① Hrvatski Crveni križ: letak s korisnim informacijama za izbjeglice iz Ukrajine
- ① Hrvatski pravni centar
- ① Inojezični učenik u okruženju hrvatskoga jezika
- ① Izazovi integracije izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica
- ① Integracija u Republiku Hrvatsku
- ① Forum za slobodu odgoja
- ① Kako s djecom i mladima razgovarati o ratu u Ukrajini
- ① Kako s učenicima razgovarati o izbjegličkoj krizi
- ① POU Korak po korak: Alat za samoprocjenu socijalne uključivosti škola i vrtića koji provode inkluziju / integraciju djece migranata
- ① Smjernice, upute, preporuke i prijedlozi aktivnosti učiteljima, nastavnicima i stručnim suradnicima za inkluziju ranjive skupine učenika izbjeglica

LITERATURA

Brajković, S. (2014.). *Vidiš li me?* Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj u Hrvatskoj i Pučko otvoreno učilište "Korak po Korak".

Breiseth, L. (2018). *How to support immigrant students and families: Strategies for schools and early childhood programs.* Arlington, VA: Colorín Colorado.

Cefai, C. (2015). *Rescur: na valovima: kurikul otpornosti za predškolsku i osnovnoškolsku dob. Priručnik za odgojitelj(ic)e.* Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Centar za djecu, mlade i obitelj Modus (2017). *Djeca i izbjeglice u školama.* Zagreb: Centar za djecu, mlade i obitelj Modus.

Department of children and youth affairs (2016). *Diversity, equality and inclusion charter and guidelines for early childhood care and education.* Dublin: Government Publications.

Immigrant Legal Resource Center (2017). Help for Immigrant Families: Guidance for Schools. Preuzeto s: <https://www.ilrc.org/help-immigrant-families-guidance-schools>

International Step by Step Association (2020). *Building bridges - Bridging the gap.* Preuzeto s: <https://www.issa.nl/content/building-brides-bridging-gap-supporting-wellbeing-learning-development-and-integration>

Piršl, E. (2007). Interkulturnalna osjetljivost kao dio pedagoške kompetencije. U: *Pedagogija: prema cjeloživotnom obrazovanju i društву znanja*, Previšić, V., Šoljan, N.N., Hratić, N. (ur.). Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo, 275.-291.

Piršl, E. (2011). Odgoj i obrazovanje za interkulturnu kompetenciju. *Pedagogijska istraživanja*, 8(1), 53 - 70.

Pučko otvoreno učilište "Korak po Korak" (2018). *Svaki korak je važan: zajedno za svako dijete i obitelj.* Preuzeto s: <http://www.reyn-hrvatska.net/index.php/2018/07/12/brosura-svaki-korak-je-vazan-zajedno-za-svako-dijete-i-obitelj/>

Pučko otvoreno učilište "Korak po Korak" (2014.) *Tko sam ja? Pitanje grupnog i osobnog identiteta.* Zagreb: Pučko otvoreno učilište "Korak po Korak".

UNHCR (2021). *Teaching About Refugees.* Preuzeto s: <https://www.unhcr.org/publications/brochures/618bc1d64/unhcr-teaching-refugees-2021-guide-teachers.html>

U.S. Department of Education, Office of English Language Acquisition (2016). *Newcomer Tool Kit.* Washington: U.S. Department of Education.

Valencia, M. (2015). *Settlement needs of newcomer children.* Toronto: Citizenship and Immigration Canada.

